

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ВЛАСНО-ВЛАДНИХ ВІДНОСИН В ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

© Судомир С.М., 2012

Розкривається системний підхід до формування комплексу факторів як передумов забезпечення синергетичного ефекту під час діяльності підприємств. Розроблені методики визначення синергетичного ефекту, які характеризують рівні розвитку базових елементів забезпечення діяльності підприємств.

Ключові слова: синергетичний підхід, управління, розвиток, власно – владні відносини, підприємства, система.

SYNERGETIC APPROACH OF DEVELOPMENT MANAGEMENT OWN - POWER RELATIONS IN AGRIBUSINESS COMPANIES

© Sudomyr S.M., 2012

The author outlines a systemic approach towards the formation of the factor complex that stipulates expressions of the synergy effect in the course of entrepreneurial activities. The methods descriptive of the synergy effect are developed, with a view to characterizing the development levels of basic elements of the exercise of enterprises' activities.

Key words: synergetics, management, development, power-proprietary relations, enterprises, system.

Постановка проблеми. Здійснення трансформаторських перетворень в умовах реформування національної економіки розбалансували систему відносин, яка була сформована в централізованому суспільстві. Перехід національної економіки на вимоги капіталістичного напрямку функціонування соціально-економічних систем без врахування готовності суб'єктів діяльності працювати в нових умовах господарювання значно ускладнила всю систему відносин: соціальних, соціально-трудова, владних, власних, владно-власних, інституціонально-корпоративних та інших. Виникла проблема організаційно-економічного, правового та соціально-психологічного спрямування. Особливо ця проблема проявилася в аграрному секторі економіки. Необґрунтовані рішення щодо структурних перетворень у формах і видах власності значно ускладнили цю проблему. Це негативно вплинуло на формування системно-комплексних факторів забезпечення синергетичного ефекту в діяльності господарюючих структур. Надання пріоритетності власнику основного капіталу в обґрунтуванні рішень щодо перспектив розвитку підприємницької діяльності віддалило власників інтелектуального капіталу як найманих осіб від остаточного результату. У зв'язку з цим ускладнилися проблеми забезпечення корпоративних інтересів під час діяльності організаційних формувань, як соціально-економічних систем.

Для підвищення результативності діяльності соціально-економічних утворень повинна сприяти нова система відносин між роботодавцем, як власником основного капіталу і найманою особою, як власником інтелектуального капіталу, а також система соціальних, соціально-трудова, інституціональних, владних, корпоративних відносин між суб'єктами ринку. Це вимагає нового підходу до розробки методології формування системи відносин, враховуючи необхідність забезпечення єдності корпоративних інтересів та вимог синергетичного ефекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цій проблемі присвячені наукові праці зарубіжних та українських дослідників, серед них: О.Д. Гудзинський, О.Д. Горелов, И.Б. Дегтярева, В. Пихтеев та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. У наукових працях майже не розкривається система відносин соціальних, соціально-трудова, власних, владних, власно-владних тощо, як базова основа створення передумов для прояву і забезпечення синергетичного ефекту. Вирішенню проблем синергетичності повинна сприяти методологія, розвинута на принципах системного підходу.

Формулювання цілей статті. Узагальнити теоретико-методологічні синергетичні підходи в управлінні розвитком власно-владних відносин в організаційних формуваннях.

Викладення основного матеріалу дослідження. Реформаторські трансформаційні перетворення в аграрному секторі економіки потребують нового підходу щодо розвитку фундаментальної основи як перебудови усіх складових системи відносин: соціально-трудова, власних, власно-владних, інституціональних, корпоративних [1]. Це зумовлено необхідністю забезпечення динамічного розвитку суспільства загалом, національної економіки, регіонів, галузей і безпосередньо підприємницьких структур різного спрямування на основі гармонійно збалансованої системи єдності інтересів. Особливо такого підходу потребує аграрний сектор економіки, в якому з'єднуються капітали: у формі зречовленої праці, біологічно-природний та інтелектуальний у формі живої праці. Синергетична ефективність в інтегрованій органічній єдності названих капіталів як потенційних можливостей визначатиметься:

- рівнем гармонійної збалансованості в тріаді названих капіталів;
- рівнем відносин міри і гармонії;
- рівнем доступу суб'єктів живої праці до використання капіталів – зречовленої праці та біологічного, створеного природою;
- рівнем збалансованості в тріаді управлінської системи: функцій, обов'язків та відповідальностей – ресурсів, прав і влади;
- рівнем збалансованості форм і видів власності на зречовлений і біологічно-природний капіталів;
- рівнем доступу до розподілу результатів живої праці від використання в органічній єдності названих видів капіталів;
- раціонально-необхідним поєднанням власності і управління;
- рівнем сприйняття справедливості в системі забезпечення єдності корпоративних інтересів через систему розвитку власно-владних відносин індивідуально-колективного спрямування;
- рівнем розвитку і динамічної збалансованості формальних і неформальних інститутів в системі власно-владних, соціально-трудова відносин та ін.

Рівень розвитку названих складових та їх збалансованість є передумовою формування результативної системи управління діяльністю підприємств синергетичного спрямування. З наближенням коефіцієнта повноти розвитку складових до 1 в збалансованому варіанті створюються умови (фундамент) для формування потенційних можливостей забезпечення синергетичного ефекту в діяльності підприємницьких структур. З пониженням інтегрованого коефіцієнта рівнів розвитку названих складових підвищуватиметься ймовірність ризику порушення відносин міри і гармонії, що не сприятиме забезпеченню діяльності підприємств синергетичного спрямування. Особливо розбалансовує підприємств як соціально-економічних утворень фактор несистемного підходу [2] до формування управління як цілісності в тріаді взаємодіючих складових: функціонально-ресурсного, правового, відповідально-владного забезпечення. Право на розпорядження і користування ресурсами сконцентровано у власника основного капіталу, що не завжди сприяє формуванню результативного владного потенціалу в управлінні діяльністю підприємств [3]. Невідрегульований механізм забезпечення єдності корпоративних інтересів [4] із – за розбалансованості у формах власності – державної та приватної. Вимоги принципу золотого перетину (золотої середини) не враховуються під час формування менеджменту як системної цілісності.

Наша позиція ґрунтується на тому, що співвідношення між державною і приватною власністю в різних її видах і формах повинна бути у межах відповідно 68 : 32. У таких умовах створюватимуться передумови з забезпечення ефективного господарювання підприємницьких структур на основі системного підходу до проведення змін в усіх підсистемах організаційного формування як цілісності.

Гармонійна збалансованість складових елементів як підсистем в органічній єдності з організаційним фактором є основою забезпечення синергетичного ефекту. При цьому ми акцентуємо увагу на врахуванні збалансованості в усіх напрямках як системи, які характеризують рівні розвитку базових елементів забезпечення синергетичного ефекту діяльності підприємств. Синергетичний ефект пропонуємо визначати за формулами

$$C_{ef} = S_{ef} - (P_{z3} + P_{vmg} + P_{dcsjz} + P_3 + P_d + P + P_{cc} + P_p), \quad (1)$$

де C_{ef} – синергетичний ефект, S_{ef} – сума ефектів від одночасного впровадження всіх складових; P_{z3} – рівень гармонійної збалансованості в тріаді названих капіталів; P_{vmg} – рівень відносин міри і гармонії; P_{dcsjz} – рівень доступу суб'єктів живої праці до використання капіталів – зречовленої праці та біологічного, створеного природою; P_3 – рівень збалансованості в тріаді управлінської системи: функцій, обов'язків та відповідальностей – ресурсів, прав і влади; P_d – рівень доступу до розподілу результатів живої праці від використання в органічній єдності названих видів капіталів; P – раціонально-необхідне поєднання власності і управління; P_{cc} – рівень сприйняття справедливості в системі забезпечення єдності корпоративних

інтересів через систему розвитку власно-владних відносин індивідуально-колективного спрямування; P_p – рівень розвитку і динамічної збалансованості формальних і неформальних інститутів в системі власно-владних, соціально-трудова відносин та ін. Наведені рівні визначатимуться за формулами (2)–(9):

$$P_{cz} = \frac{\Phi K_{P_{cz}}}{HK_{P_{cz}}}; (2) P_{vmz} = \frac{\Phi K_{P_{vmz}}}{HK_{P_{vmz}}}; (3) P_{dsjpn} = \frac{\Phi K_{P_{dsjpn}}}{HK_{P_{dsjpn}}}; (4) P_3 = \frac{\Phi K_{P_3}}{HK_{P_3}}; \quad (5)$$

$$P_0 = \frac{\Phi K_{P_0}}{HK_{P_0}}; (6) P = \frac{\Phi K_P}{HK_P}; (7) P_{cc} = \frac{\Phi K_{P_{cc}}}{HK_{P_{cc}}}; (8) P_p = \frac{\Phi K_{P_p}}{HK_{P_p}}; \quad (9)$$

де ΦK – фактичний коефіцієнт, HK – нормативний коефіцієнт.

Розрахункова абсолютна величина показника визначається на основі моделі кореляційної залежності результативного показника від сукупності факторів, що впливають на неї. Формула для визначення нормативного інтегрованого показника має такий вигляд:

$$Y = \pm K \pm K_1 P_{cz} \pm K_2 P_{vmz} \pm K_3 P_{dsjpn} \pm K_4 P_3 \pm K_5 P_0 \pm K_6 P \pm K_7 P_{cc} \pm K_8 P_p.; \quad (10)$$

де Y – інтегрований показник; K – вільний член управління (постійна величина моделі); K_1, K_2, K_i – коефіцієнти регресії при показниках факторів; $P_{cz}, P_{vmz}, P_{dsjpn}, P_3, P_0, P, P_{cc}, P_p$ – фактори, що впливають на величину інтегрованого показника.

Цими методиками передбачено використання вагових коефіцієнтів. Однак ми вважаємо, що синергетичний ефект забезпечується лише сформованою системою факторів впливу та обґрунтованими системними критеріями їх оцінки. Такий висновок зумовлений майже рівнозначною значимістю кожного фактора в системі і вважаємо, що кожний фактор у разі його неврахування може створити хаос в системній цілісності (згідно з теоріями: хаосу, резонансного збудження системи).

У соціально-економічних системах вирішальна роль відводиться людському фактору як об'єктивній складовій “суб'єктивної специфіки” – індивідуальної, групової, колективної, корпоративної.

У цьому зв'язку виникає об'єктивна необхідність вивчення системи відносин та оцінки їх впливу на рівень синергетичного ефекту, а саме: суб'єктно-об'єктних, суб'єктно-суб'єктних, системних об'єктно-об'єктних; власних, власно-владних в різних формах господарювання, інтеграційної діяльності, організаційної взаємодії. Такий підхід дозволить у максимальному плані як можливість сформулювати гармонійно-збалансовану систему відносин, спрямувавши її потенціал в органічній єдності з іншими потенціалами на досягнення цілей, враховуючи вимоги синергетичного ефекту. Реалізація такого підходу можлива в умовах розвитку наведених нами напрямів та сформованих рівнів їх розвитку як потенціальних можливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Синергетичний ефект підприємств як соціально-економічних систем можливо забезпечити на вимогах принципу гармонійної збалансованості усіх складових системної цілісності – соціальних, екологічних, економічних. Обґрунтовані критерії систематизації факторів, які характеризують рівні розвитку базових елементів забезпечення діяльності підприємств є передумовою забезпечення синергетичного ефекту.

Розроблені методики визначення синергетичного ефекту є основою дослідження та формування зведено-аналітичної інформації під час визначення рівня синергетичного ефекту діяльності підприємств АПК.

1. Гудзинський О.Д. *Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект)* / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир, Т.О. Гуренко // монографія. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с. 2. Горелов О.Д. *Синергетичний ефект управління якістю праці персоналу підприємства* / О.Д. Горелов // *Економіка: проблеми теорії та практики*: — Дніпропетровськ: ДНУ. — 2005. — Вип. 201, т. 3. — С. 725–745. 3. Дегтярева И.Б. *Синергизм эколого-экономических взаимосвязей при переходе к устойчивому развитию* / И.Б. Дегтярева // *Стратегія забезпечення сталого розвитку України: матеріали Міжнарод. наук. – практ. конф., 20 трав. 2008 р.* – К., 2008. – Ч.1. – С. 59–61. 4. Пихтеев В. *Синергетичні ефекти об'єднання економічних систем* / В. Пихтеев, А. Бакурова / *Науковий збірник Формування ринкової економіки в Україні.* – Спецвипуск 16. *Проблеми економічної теорії.* – Львів – 2007. – С. 152–159.